

Tore Arvid Pedersen

Tariffoppgjøret 1931. Fagorganisasjonen og storlockouten

Storlockouten 1931 er den mest omfattende arbeidskamp i Norge. De offisielle statistikker regner med at gjennomsnittlig 60 000 arbeidere var ute i konflikt de ca. 5 måneder lockouten varte.¹

I denne artikkelen skal jeg ta for meg fagorganisasjonens rolle under konflikten.² Siktemålet er å kaste lys over forholdet mellom ledelsen i LO og fagforbundene og organisasjonens medlemmer. Hvordan reagerte medlemmene på ledelsens politikk? Hvilken virkning fikk deres reaksjon for det videre opplegg fra ledelsens side?

Vi skal først se på de krav partene stilte og på bakgrunnen for disse. Deretter skal vi se på utviklingen i holdningen til disse kravene på de to plan i fagorganisasjonen.

Kravene utformes

Norsk Arbeidsgiverforening besluttet i februar 1931 å si opp alle tariffen som utløp før 1. mai. De stilte som hovedkrav at arbeidernes timelønninger skulle reduseres med 15%.³ Akkordsatsene skulle også senkes. Dette kravet varierte fra fag til fag, men lå f. eks. i jernindustrien på 25%.⁴

Bakgrunnen for disse kravene var den internasjonale økonomiske krisen som slo inn over Norge høsten 1930. For arbeidsgiverne sto bedriftenes lønnsomhet i sentrum. Bøtemidlet mot en krise var fra deres synspunkt det tradisjonelle: «Vi må produsere billigst mulig.»⁵ Produksjonskostnadene måtte ned, og en mulighet til det så de i arbeidernes lønninger.

Av uttalelser fra NAF's direktør, Finn Dahl, går det fram at arbeidsgiverne la kravene på et høyere nivå enn prisfallet til da skulle tilsi. De ville sikre seg et oppgjør med god margin for fortsatt konjunkturedgang.⁶

Også fagorganisasjonen inntok en offensiv utgangsposi-

sjon. Dens fremste krav foran tarifforhandlingene var forkortelse av arbeidstiden til maksimum 42 timer pr. uke (mot 48 timer etter gjeldende tariff). Det ble krevd forbud mot overtidsarbeid. Arbeidernes forhandlere skulle motsette seg ethvert forslag om lønnsreduksjon og i stedet kreve lønnsøkning.⁷

Disse offensive kravene kan synes merkelige i den krisesituasjon landet befant seg i. For å forstå det, må vi ta for oss bakgrunnen for kravene. Vi skal gå tilbake til slutten av 20-årene og se hvilke forhold som lå til grunn for de krav arbeiderne reiste gjennom sine grunnorganisasjoner.

I de siste årene av 20-tallet var landets næringsliv inne i en periode med sterk vekst. Fra 1926 til 1930 steg brutto-nasjonalproduktet med 6,2% pr år.⁸ Dette var et kraftigere oppsving enn i noen annen periode av samme lengde med unntak av perioden 1946—50.⁹ Tallet på arbeidsløse holdt seg likevel høyt. Riktignok var det bedring å spore i løpet av perioden, fra 24,3% arbeidsløse fagorganiserte i 1926 til 15,4% i 1929, men lavere kom tallet aldri.¹⁰ Massearbeidsløsheten var permanent.

Det eksisterte således en iøynefallende kontrast mellom de økonomiske vilkår for næringslivet generelt og sysselsettingsnivået, og dermed levevilkårene, for arbeiderne. Midt i en kraftig oppgangskonjunktur sto mange helt uten arbeid, arbeidet på innskrenket tid, eller følte sin arbeidsplass truet. Det var for å rette på dette misforhold at fagorganisasjonen gikk inn for kortere arbeidstid.

De krav LO-kongressen i februar 1931 vedtok som retningslinjer for fagorganisasjonen under det forestående tariff-oppgjør, hadde sitt utspring i de forslag foreninger og samorganisasjoner hadde sendt inn. I disse forslagene var forkortelse av arbeidstiden det sentrale krav. De fleste krevde arbeidstiden redusert til 42 timer pr. uke, f. eks. Rjukan Arbeiderforening:

«På grunn av rasjonaliseringen og den derav følgende arbeidsløshet, beslutter kongressen at samtlige forbund optar spørsmålet om 42 timers arbeidsuke ved kommende tarifforhandlinger.»¹¹

Kortere arbeidstid for den enkelte ble sett som et middel til å bøte på den store arbeidsløsheten. Tanken bak må ha vært at arbeidsgiverne da for å opprettholde samme produksjon ville bli nødt til å ta inn flere arbeidere.

Vi legger merke til at arbeidsløsheten ble sett som et

resultat av den omfattende rasjonaliseringen som hadde foregått i bedriftene i 20-årene.¹² Dette syn kom til uttrykk i de aller fleste forslag. I et forslag fra Malersvennenes Forening i Oslo het det:

«Under en periode av arbeidsløshet, da industriens produksjonsevne tiltar mens antallet av arbeidere som er beskjeftiget avtar, må kampen helt naturlig føres for en forkortelse av arbeidsdagen.»¹³

Både henvisningen i de to siterte forslagene til rasjonaliseringen og til industriens tiltagende produksjonsevne, viser at det i første rekke var erfaringene fra slutten av 20-årene arbeiderne hadde i tankene da de formet sine forslag.

Foruten sin egen opplevelse av situasjonen, kunne et vedtak i LO's representantskap fra november 1929 virke retningsgivende for de lokale foreningers medlemmer under utformingen av kravene.¹⁴ Vedtaket foreslo virkemidler mot de ulemper rasjonaliseringen i industrien førte med seg for arbeiderne. Hovedkravet var at arbeidstiden måtte reduseres og bruken av overtidsarbeid begrenses for å skaffe arbeid til flere. Dernest ble det krevd at lønningene skulle økes.

Lønnsspørsmålet kom klart i annen rekke i forhold til arbeidstidskravet i medlemmenes forslag. I generelle vendinger ble det likevel krevd at fagorganisasjonen under den kommende tariffrevisjon skulle arbeide for bedring av lønnsvilkårene. Det er imidlertid tydelig at det også for lønnskravets vedkommende var inntrykket fra de foregående års produksjonsutvikling som lå til grunn, når det f. eks. i et forslag fra Drammens og distriktets faglige samorganisasjon het at «en øket produksjon og større lønnsomhet for bedriftene skal komme arbeiderne til gode ved en høiere lønn.»¹⁵ (Min utheving, T. P.).

Hvis vi sammenligner produksjonsøkningen og reallønnsutviklingen for de siste to årene før omslaget i 1930, vil vi finne at den prosentvise økningen av reallønnen lå etter produksjonsøkningen.¹⁶ Det er rimelig at det tar litt tid før man blir seg bevisst en såpass innfløkt sammenligning som forholdet mellom lønns- og produksjonsutvikling. Særlig måtte det gjelde det store flertall av de fagorganiserte som ikke umiddelbart hadde tilgang til opplysninger om dette. I løpet av lockouten i 1931 ble det imidlertid på fagorganisasjonshold gitt tydelig uttrykk for at man hadde noe å ta igjen, og at arbeiderne hadde mye av sin oppmerksomhet rettet mot disse tidligere misforhold:

«I de gode tider blir arbeiderne snytt for sin andel av den økede gevinst... Arbeiderne vet at de er blitt snytt — de opdager det kanskje litt seint og det er det som gjør konflikten så bitter denne gang. Det er gamle synder som gjøres op.»¹⁷

Da de enkelte foreninger høsten 1930 utformet sine krav for tariffrevisjonen, hadde den store verdenskrise nettopp begynt å gjøre seg gjeldende i Norge. Som vi har sett, var de innsendte forslag imidlertid ikke utformet med en alvorlig økonomisk krise for øye. De tok sikte på å rette opp allerede eksisterende skjevheter som arbeiderne nå var blitt seg bevisst. Nettopp det at tiden så lenge hadde vært preget av for få eller usikre sysselsettingsmuligheter, gjorde det sannsynligvis vanskelig å se muligheten av at man nå skulle stå overfor en enda verre krise. I alle fall er det neppe rimelig å forvente at man på den enkelte arbeidsplass skulle forutse vanskeligheter av den størrelsesorden man nå sto ved begynnelsen til. Tvert imot måtte det for de lokale fagforeningene virke rimelig å reise krav om tiltak for å rette på fortidens skjevheter.

De generelle retningslinjer for fagorganisasjonen som helhet under tariffoppjøret skulle trekkes opp av LO-kongressen, som var samlet i Oslo i tiden 15.—23. februar 1931. På den ordinære dagsorden ble kongressen oppfordret til å gi sin tilslutning til representantskapets 1929-vedtak. Når det gjaldt arbeidstidsspørsmålet spesielt, lovet sekretariatet å komme tilbake til det i en oversikt på kongressen, hvor kravet ville bli «sett i sammenheng med de tariffrevisjoner som man står foran i 1931.»¹⁸

Spørsmålet om forkortelse av arbeidstiden ble altså direkte knyttet til tariffoppjøret. Sekretariatet ga ikke uttrykk for at spørsmålet var kommet i en annen stilling etter at den økonomiske krisen hadde rammet landet. Forslaget sett under ett måtte gi det inntrykk at hovedkravet, forkortelse av arbeidstiden, var aktuell politikk.

Hvorfor fastholdt så sekretariatet foran kongressen det offensive kravet om arbeidstidsforkortelse som stammet fra en annen økonomisk situasjon, og til tross for at de var klar over de dystre økonomiske utsikter for den nærmeste framtid og at arbeidsgiverne ville utnytte situasjonen til et framstøt?

Trolig ligger svaret først og fremst i at medlemmene ventet en offensiv fra fagorganisasjonens side. Dersom de fikk det

inntrykk at den faglige ledelse ikke tok hensyn til deres forslag, kunne det være grunn til å frykte en reaksjon.

I særlig grad kunne det være grunn til å frykte det for de arbeidsløses vedkommende, dvs. for de som forslagene i første rekke tok sikte på å hjelpe. Når man ble gående lenge uten arbeid, kanskje til og med aldri hadde hatt varig arbeid, kunne man bli fristet av grupper som tilbød raske, drastiske forandringer.

Kommunistene var aktive blant de arbeidsløse. Selv om deres stilling var blitt svekket, både faglig og politisk, i løpet av 1930, kunne krisen komme til å bety et vendepunkt for dem.¹⁹ I andre land, framfor alt i Tyskland, fikk kommunistpartiene tilslutning fra krisens «ofre», de arbeidsløse.

På kongressen var det frykten for økt oppslutning om en annen politisk retning som sto i sentrum, nemlig fascismen. Bevegelsen var i oppgang internasjonalt sett og representerte et nytt, tilsynelatende handlekraftig, alternativ. Særlig fryktet man på arbeiderhold at fascistiske bevegelser ville ha appell til de mange arbeidsløse ungdommer. Disse hadde kanskje aldri vært i fast arbeid og ikke fått anledning til å komme med i fagbevegelsen.²⁰

Når den faglige ledelse føyde seg etter medlemmenes ønsker i kravenes ytre utforming, har det også en del av sin forklaring i den taktikk de samtidig ser ut til å ha bygget inn i kongress-vedtakene. På kongressen forelå det et forslag fra sekretariatet på tilleggsdagsorden. Her tok de et klart forbehold når det gjaldt muligheten for å realisere arbeidstidskravet:

«Kongressen uttaler sin tilslutning til at Landsorganisasjonen og forbundene under de forestående tariff-revisjoner i *størst mulig utstrekning* bringer i forgrunnen kravet om forkortelse av arbeidstiden til maksimum 42 timer pr. uke.»²¹ (Min utheving, T. P.).

Ved å sette inn formuleringen «i *størst mulig utstrekning*» hadde sekretariatet sørget for å ha en rettetmulighet. Det ble gjort til et skjønsspørsmål om kravet kunne gjennomføres.

Denne tolkning styrkes ved at sekretariatet også foreslo en alternativ måte å gjennomføre arbeidstidsforkortelse på, nemlig lovveien.²² Siden arbeiderpartiene ikke hadde flertall på Stortinget, og 1930-valget hadde gitt håpet om det i nær framtid et skudd for baugen, måtte sekretariatet være innforstått med at utsiktene til å vinne fram slik var små.

Det er derfor mulig at et forslag på dette tidspunkt om å gå lovveien, kun var ment å gjøre det lettere å få medlemmene til å akseptere en eventuell løsrivelse av kravet fra det forestående tariffoppgjør.

Også det andre hovedkravet, lønsspørsmålet, var modifisert av sekretariatet i forhold til 1929-vedtaket. Dengang, og på den ordinære dagsorden for fagkongressen, het det at arbeidernes kjøpekraft skulle «styrkes ved fagorganisasjonens bestrebelser for å heve det reelle lønnsnivå, ...»²³ På tilleggsdagsordenen foreslo sekretariatet at det under tariffrevisjonen måtte være fagorganisasjonens fremste oppgave å yte «den mest energiske motstand» mot de ventede reduksjonskrav fra arbeidsgiverne.²⁴

Denne modifisering av lønnskravet og forbeholdene med hensyn til gjennomføringen av arbeidstidsforkortelsen, gjorde det mulig for den faglige ledelse å gå med på å la de offensive kravene bli stående.

Den faglige ledelse hadde foretatt en revurdering av fagorganisasjonens stilling med den økonomiske krisen for øye. I stedet for en offensiv, som de selv hadde lagt opp til i 1929 og som medlemmene hadde fulgt opp i sine forslag, mente ledelsen at fagorganisasjonen under de rådende økonomiske forhold måtte innstille seg på forsvar av det som tidligere var oppnådd:

«Mange ... ventet tider til ny, stor offensiv for arbeiderklassen istedenfor *forsvarsstillingen under den økonomiske depresjon.*» (Min utheving, T. P.).²⁵

Til grunn for motsetningen mellom de innsendte forslag og sekretariatets endelige, lå trolig, i tillegg til utformingen på forskjellige tidspunkter, de forskjellige faglige organers ulike utsiktspunkt. LO-ledelsen hadde bedre mulighet til oversikt enn de lokale fagforeninger og klubber. De kunne således lettere se de sannsynlige virkninger av krisen for organisasjonens stilling.

Under en økonomisk nedgangsperiode vil arbeidsgiverne ha mindre å tape på en arbeidsstans og kan derfor sette mer inn på å få sine krav igjennom. For fagorganisasjonen derimot vil høy arbeidsløshet svekke aksjonskraften. Med stadig synkende produksjon vil arbeidsgivernes behov for arbeidskraft synke. Det vil derfor være vanskeligere å nå fram med krav fra arbeidernes side.

Blant kongressdeltagerne var det imidlertid liten stemning for et forslag som ville gjort arbeidstidskravet lettere å

akseptere for arbeidsgiverne. Forslaget gikk ut på at man, hvis det var nødvendig for å få kravet igjennom, skulle si seg villig til å ta kortere arbeidstid uten samtidig å kreve en oppregulering av timelønnen.²⁶ Den tanke at arbeiderne selv skulle bære omkostningene ved en forbedring, var i strid med tidligere praksis i organisasjonen. Kongressen vedtok således at fagorganisasjonen skulle gå ut i tariffoppgjøret med krav om kortere arbeidstid med full kompensasjon i lønnen.

Forhandlinger og mekling

Med grunnlag i de forbehold ledelsen fikk innarbeidet i kongressvedtakene ser det ut til at fagorganisasjonens forhandlere tok sikte på å nå fram til et kompromiss i tariffoppgjøret. Allerede under de innledende forhandlinger ble det åpnet for ettergivelse av hovedkravet, forkortelse av arbeidstiden. Hensikten ser ut til å ha vært å bruke dette kravet som prutningsmonn for å holde mest mulig igjen overfor arbeidsgivernes reduksjonskrav i lønsspørsmålet.

En av forutsetningene for en slik taktikk må ha vært tro på at det skulle være mulig å prutte med NAF på dette punkt. En slik tro hadde muligens som bakgrunn at Arbeidsgiverforeningen det siste året hadde vist vilje til kompromiss, og kort tid før forhandlingene begynte, viste en arbeidsgivergruppe en holdning som kunne tolkes som ettergivenhet.²⁷

Det ble imidlertid under forhandlingene fort klart at arbeidsgiverne denne gang ikke var innstilt på å fire. På det andre forhandlingsmøtet i jernindustrien, som jeg av kilde-messige årsaker har konsentrert meg om, gjorde arbeidsgiverne det klart at

«der kunne ikke bli spørsmål om å komme til nogen enighet . . ., før arbeiderne var innstillet på å gå reduksjonslinjen.»²⁸

Arbeidernes forslag kunne således ikke danne «noet grunnlag for videre forhandlinger.»²⁹ Arbeidsgiverne ville ha lønningene redusert. De følte seg sterke nok til å kreve øyeblikkelig tilslutning til sitt syn, og var ikke interessert i forhandlinger på annet grunnlag.

Med deres kategoriske erklæring var det satt punktum for en mulig tilnærming mellom partene. Arbeidstidsspørsmålet sto overhodet ikke på dagsordenen for arbeidsgiverne.

Dermed falt også fagorganisasjonens taktikk sammen. Den var avhengig av at arbeidsgiverne var villige til å ta arbeidstidsspørsmålet opp til drøfting. Når de ikke var det, fikk ikke fagorganisasjonens forhandlere anledning til å fire på sitt hovedkrav, og dermed heller ikke til å stille krav om motytelse i lønsspørsmålet, slik de øyensynlig hadde tenkt seg.

I lønsspørsmålet var deres mandat mindre fleksibelt. Arbeidsgiverne forlangte i ultimatumens form full tilslutning til sin prinsipielle linje, reduksjon av lønningene. Arbeidernes forhandlere kunne ikke gå fra det forslag de nettopp hadde lagt fram, og som representerte medlemmenes uttrykte ønsker og behov. De bare gjorde det klart at motpartens reduksjonskrav «var helt uakseptabelt for dem».³⁰ Arbeidsgivernes kompromissløse holdning kunne bare få ett resultat: brudd.

Seinere uttalelser fra fagorganisasjonshold bekrefter at deres taktikk sto og falt med arbeidstidsspørsmålets rolle under forhandlingene. Halvard Olsen uttalte overfor en forsamling av skandinaviske fagorganisasjonsledere i Oslo 9. juni 1931:

«De — (arbeidsgiverne) — ville ikke engang gå med på å diskutere eller utrede spørsmålet om arbeidstidens forkortelse *så det kunne tjene som grunnlag for senere tariffrevisjoner*. Vi er således ikke kommet nogen vei under forhandlingene og meglingene, (...)» (Min uth., T. P.).¹³

LO-formannens uttalelse synes å gi rimelig grunnlag for en tolking av arbeidstidskravets funksjon i forhandlernes taktikk som antydnet ovenfor. Det hadde vært viktig i det minste å få tatt spørsmålet opp til behandling. Da kunne fagorganisasjonen ha sagt seg villig til å utsette arbeidstidskravet til seinere tariffrevisjoner. Til gjengjeld kunne de ha krevd reelle forhandlinger om de andre punktene i overenskomstene, særlig lønsspørsmålet. Arbeidsgivernes uvilje mot å ta arbeidstidskravet opp som tema, hadde ødelagt denne muligheten: «Vi er *således* ikke kommet nogen vei ...» (Min uth., T. P.).

Da det ble klart at arbeidsgiverne heller ikke under meklingen var villige til å forhandle om arbeidstidens lengde, ser det ut til at arbeidernes forhandlere har gitt opp forsøkene på å få tatt spørsmålet opp.³² Dermed sto lønsspørsmålet alene. Etter at deres taktikk således hadde falt sammen, forsøkte forhandlerne å komme arbeidsgiverne delvis i møte.

I et forsøk på å unngå konflikt, aksepterte de arbeidsgivernes prinsipielle krav, lønnsreduksjoner, med det viktige unntak at de krevde at minstelønnsattsene og de laveste timelønnsattsene skulle opprettholdes uforandret. Med denne betingelse satset de så på forhandlinger om hvor stor den generelle reduksjonssats skulle være.³³

I sitt valg av linje hadde LO-ledelsen erfaringer fra Danmark å støtte seg til. Der hadde riksmeklingsmannen satt fram et forslag etter de prinsipper som den norske fagorganisasjon nå slo inn på. («Den danske linje»). Når det hadde lyktes fagorganisasjonen i Danmark å oppnå avtaler etter disse linjer, måtte det gi de norske ledere tro på muligheten for noe tilsvarende i Norge.

NAF ser derimot ut til å ha stått fast på kravet om at alle lønnsattser skulle reduseres. For å oppnå dette var de klar til å ta i bruk lockout.

Ut fra ledelsens innsikt i styrkeforholdet under en konflikt, synes det rimelig å spørre hvorfor de ikke strakte seg lenger.³⁴ Forklaringen ligger trolig i det inntrykk de menige arbeidere måtte sitte igjen med etter kongressen: at fagorganisasjonen var innstilt på offensiv på grunnlag av deres krav. Dette virket trolig som en bremse på den faglige ledelsens kompromiss-søken. Igjen synes det nødvendig å vise til de indre partipolitiske forhold i fagbevegelsen. Dersom ikke ledelsen tok tilstrekkelig hensyn til medlemmenes krav, kunne det føre til økt oppslutning, og dermed styrket posisjon, for kommunistene. Deres standpunkt til tariffoppjøret var klart og samsvarte med de krav som var reist:

«Ikke en øres lønnsreduksjon. 7 timers dag og 6 timers skift med full lønnskompensasjon.»³⁵

I kommunistpressen ble det under meklingen lagt vekt på å vise at de standpunkter forhandlerne inntok betydde oppgivelse av disse krav og full kapitulasjon overfor arbeidsgiverne.³⁶

Ved å stille som absolutt betingelse for nye avtaler at minstelønnsattsene og laveste timelønnsattser skulle være uforandret, kunne den faglige ledelse i alle fall i noen grad ha håp om å motvirke inntrykket av «kapitulasjon».

Med den avstand som eksisterte mellom partenes standpunkter, trakk riksmeklingsmannen den konklusjon at det ville være «nytteløst og i strid med meglingens interesser om Riksmeglingsmannen nu hadde fremsatt noget forslag.»³⁷

Lockouten trådte dermed i kraft. Det skjedde i to utbud,

8. og 15. april. Første utbud omfattet de fag og industrier hvor meklingen nettopp var blitt brutt. Annet utbud ble tatt ut i sympatilockout, og skulle også omfatte tariffen med utløp etter 1. mai. I papirindustrien hadde lockout trådt i kraft allerede 15. mars. Fra fagorganisasjonens side ble en del transportarbeidere og typografene ved aviser utenfor Oslo tatt ut i sympatistreik.

Vi har sett hvordan ledelsen i fagorganisasjonen mislyktes i sitt forsøk på å unngå åpen konflikt. Hvordan ville så medlemmene reagere på denne utviklingen og hvilken virkning ville deres reaksjon ha for det videre opplegg fra ledelsen?

Første meklingsforslag

I mai kom det istand ny mekling. Også under denne meklingsrunden ser det ut til at den faglige ledelse gikk inn for avtaler etter den såkalte danske linje.³⁸ Det betydde at fagorganisasjonen i prinsippet godtok reduksjoner av lønningene, men gjorde det til et forhandlingsspørsmål hvor stor reduksjonsprosenten skulle være. Sannsynligvis satset ledelsen på at den i alle fall ikke skulle bety en senkning av real-

Asiatienborg
1931

Arbeiderbladet

— Social-Demokraten

E. A. HAMMER %
I
Svales
Dover
Vinduar
1931

nr. 28
Utgittes for det norske arbeiderpart
Dette hefte gies 4. april 1931
Pris for abonnent
48. ØS.

56,000 arbeidere i lockout fra imorgen.

**Vil de store snemengder
Løve til storkjøp?**

Vassdragdirektør Hugo-Sørensen
om økonomien omkring den
forvaltede utbetaling.

Tross den store vår er det fortvilet nok.

[Small text columns follow]

**Ikveld kastes 43,500 arbeidere
ut av bedriftene.**

Som tillegg
til de
12,500
lockoutede
papir-
industri-
arbeidere.

•

Blir det
en særskilt
ordning
for
kystarten?

**Marmester Nilsen's -
synderegister.**

Arbeiderbladets førsteside 8/4-1931.

lønnen. Med det utgangspunkt fagorganisasjonen brukte i sine beregninger, ser det ut til at grensen for de reduksjoner som med denne målsetting kunne godtas, lå omkring 6%.

Riksmeklingsmannen gjorde mot slutten av meklingen partene kjent med hovedinnholdet i det forslag han hadde tenkt seg å sette fram. Han antydet en reduksjon på 7%, altså like over det fagorganisasjonen måtte kreve for å berge reallønnen. I tillegg var det utsikt til ytterligere prisfall som ville ha positiv virkning for arbeidernes reallønn. Riksmeklingsmannen sa seg også villig til å legge det andre hovedprinsippet i den danske linje til grunn for et forslag. Han ville at de laveste lønningene skulle være urørt, og satte grensen ved kr. 1,10 pr. time.³⁹

Til tross for at riksmeklingsmannens påtenkte forslag således lå like oppunder de krav ledelsen nå stilte til et forslag, frarådet sekretariatet på grunnlag av disse informasjoner forbundene å anbefale forslaget.⁴⁰

Forklaringen på sekretariatets nei ligger trolig i dets syn på arbeidsgivernes formål med lockouten, og det hensyn de ut fra det måtte ta til de opprinnelige kravene.

Fra den faglige ledelse ble det gitt uttrykk for at de så lockouten som et angrep på organisasjonen som sådan:

«Storlockouten har en dypere mening enn noen prosent mer eller mindre lønnsreduksjon. (. . .). Nei det er en *maktkamp* som arbeidsgivernes organisasjoner fører i første rekke mot arbeidernes organisasjoner,»⁴¹

Lockouten ble sett som en oppfølging på det faglige området av den borgerlige offensiv ved stortingsvalget høsten 1930.⁴²

Både Høyre og Bondepartiet hadde vinteren 1931 satt fram lovforslag som på arbeiderhold ble oppfattet som «arbeiderfiendtlige» og som ledd i framstøt for å svekke fagorganisasjonen.⁴³

Det kunne i selve bruken av lockout ligge en trussel mot fagorganisasjonen. Et nederlag i lockouten kunne føre til tap av mange medlemmers tillit. En ordning etter de prinsipper ledelsen mente var akseptable, ville utvilsomt av medlemmene bli oppfattet som et nederlag. Etter en så kortvarig kamp kunne det hevdes at fagorganisasjonen ikke hadde satt alt inn i motstanden mot arbeidsgivernes krav. Dermed forelå den mulighet at man kunne få samme frafall av medlemmer som etter storstreiken i 1921.⁴⁴

Frykten for at noe slikt skulle skje i 1931 synes å ha vært framtreddende hos f. eks. LO-formannen Halvard Olsen. Det må ha vært denne parallell han hadde i tankene da han i et intervju med Arbeiderbladet uttalte:

«Fagorganisasjonen har skutt en rask vekst i de senere år. Vi har nu 137 000 medlemmer. Å kunne tilføye oss et nederlag som vilde bevirke frafall i rekkene, vilde selvsagt være kiærkomment for arbeidsgiverne.»⁴⁵

Organisasjonens fortsatte beståen med den styrke som var bygget opp, ser ut til å ha blitt et primært mål. I arbeidet etter denne målsetting ville hensynet til medlemmenes tillit til organisasjonen og den faglige ledelse være avgjørende. Anbefaling av riksmeklingsmannens forslag fra den faglige ledelse ville trolig ikke vært forenlig med å bevare medlemmenes tillit, ut fra den holdning grunnplanet hadde til «sine» krav. Fra lockoutens første fase finnes det flere vitnesbyrd om at medlemmene holdt fast ved de opprinnelige kravene, og i enkelte tilfelle fikk dem oppfylt. Bygningsarbeiderne i Oslo fikk foreløpige avtaler med Oslo kommune og med enkelte private arbeidsgivere om 7 timers arbeidsdag. Ved avstemninger over meklingsforslag i sjøfarten ble forslag om lønnsreduksjoner på 6 og 4% forkastet. Uttalelser fra avdelinger som er bevart i LO's saksarkiv eller gjengitt i Arbeiderbladet, gikk så godt som alle inn for at hele organisasjonens styrke måtte bli satt inn for å få de stilte krav gjennomført.⁴⁶

Ut fra det materialet de ser ut til å ha hatt å bygge på, må det for den faglige ledelse ha fortonet seg sannsynlig at et flertall av medlemmene fortsatt holdt fast ved de opprinnelige krav. Samtidig har vi sett at ledelsen hadde *sitt* syn på hva som var realistisk å kreve i tariffoppgjøret, nemlig den danske linje. Dette var det mål de satte seg for oppjøret. Imidlertid hadde de under den trussel lockouten representerte også en annen målsetting, nemlig å bevare organisasjonen intakt. For å fremme dette mål må det ha synes nødvendig å holde fast ved de opprinnelige krav, da medlemmene kunne reagere på ettergivenhet ved å vende seg mot dem, og eventuelt mot organisasjonen.

Ledelsen ser ut til å ha løst det dilemma de dermed kom i ved å gi de opprinnelige krav en ny funksjon. Ved konsekvent å framheve dem som *berettigede*, ble medlemmene gitt medhold i sin oppfatning av det riktige i å kreve kortere arbeidstid og høyere lønn. Samtidig unnlot imidlertid den

faglige ledelse omhyggelig å si noe forpliktende om muligheten for å realisere disse kravene i det pågående oppgjør. De opprinnelige krav ble nå brukt som «fane» overfor medlemmene, ikke lenger som mål i tariffoppgjøret.

Denne måten å behandle kravene på har f. eks. nedfelt seg i det 1. mai-oppropet DNA og LO i fellesskap offentliggjorde. Det het der at

«lønnsforholdene i de fleste virksomheter her i landet er slik at istedenfor lønnsnedslag er det *berettiget* å kreve forbedring. Enn videre er det *berettiget* å kreve at arbeidstiden forkortes» (Min uth., T. P.).⁴⁷

Gjennomføring av kravene ble imidlertid ikke knyttet til den pågående arbeidskamp. I et generelt utsagn het det bare at «de viktige og brennende spørsmål arbeiderklassen er interessert i må virkeligjøres.»⁴⁸

Når ledelsens standpunkt, den danske linje, ble omtalt i Arbeiderbladet, ble det aldri framhevet i overskriften eller på annen måte understreket. Opplysningene kom gjerne midt inne i en artikkel. En viktig opplysning som «Fagorganisasjonens ledelse har erklært seg villig til å diskutere muligheten av den danske linjes tillempling etter forholdene i Norge, ... », sto inne i en artikkel som sammenlignet lønningene i Danmark og Norge. Dersom ikke forholdene innad i fagorganisasjonen hadde talt mot det, ville det vært rimelig å forvente en mer iøynefallende behandling av en så viktig opplysning kort tid før den nye meklingsrunden tok til. (Artikkelen sto 5. mai, mens meklingen begynte 8. mai.)

Det må ha vært samme overveining som lå bak da sekretariatet 19. mai frarådet forbundene å anbefale forslag som så ut til å ville ligge nært opp til ledelsens krav. En anbefaling ville tydelig ha demonstrert overfor arbeiderne at avtaler etter den danske linje var den faglige ledelsens virkelige målsetting.

Det endelige forslag fra riksmeklingsmannen ble dårligere enn han først hadde antydnet.⁴⁹ Til tross for at forslaget altså ble dårligere enn det sekretariatet tidligere hadde frarådet anbefaling av, ser det ut til at de gjerne hadde sett forslaget vedtatt. Slik kan den informasjon som gjennom forbundene skulle nå ut til medlemmene, tolkes. Det ble lagt vekt på organisasjonens økonomiske stilling. Bidragene ble nå finansiert ved lån, og medlemmene ble gjort opp-

merksom på at det ville bli krevd ekstrakontingent for å få betalt dem tilbake. Det ble også fra sekretariatets side uttrykt tvil om det ville være mulig å oppnå bedre forslag:

«Sekretariatet kan dog ikke på nuværende tidspunkt tilkjennegi muligheter for en bedre løsning.»⁵⁰

Det er vanskelig å oppfatte denne understrekning av de manglende muligheter for bedre forslag som annet enn et ønske om indirekte å påvirke arbeiderne til å stemme for vedtagelse trass i at forslaget ikke var formelt anbefalt. En slik tolkning blir desto rimeligere hvis vi ser den i sammenheng med de perspektiver ledelsen så konflikten i. Lockouten representerte en trussel gjennom den økonomiske utarming av fagorganisasjonen den kunne medføre, og gjennom de konsekvenser den kunne få for arbeidernes tillit til organisasjonen. På den bakgrunn ville en medlemsbeslutning om en rask avslutning av konflikten være ønskelig, selv med et resultat som i øyeblikket langtfra var tilfredsstillende.

Resultatet av avstemningen ble imidlertid at begge parter forkastet forslagene. Arbeidernes svar var utvetydig: 95% stemte for å forkaste forslagene. Resultatet var også representativt, idet ca. 85% av de lockoutede medlemmer hadde deltatt.⁵¹

Intervjuer Arbeiderbladet foretok tyder på at det var overenskomster etter kongressens vedtak medlemmene fortsatt var innstilt på. Det ble uttalt at lønningene ikke tålte noen ytterligere nedsettelse, fordi «våre daglige erfaringer forteller oss hvordan den økonomiske situasjon er for arbeiderfamiliene.»⁵² Arbeiderne stilte sine krav ut fra egen situasjon. De og deres familie følte på kroppen at forbedringer trengtes.

Ledelsen så også at arbeidernes krav var berettigede, men samtidig hadde de oversikt over styrkeforholdet til NAF og en langvarig lockouts mulige konsekvenser for organisasjonens arbeid på lengre sikt. Med et slikt utgangspunkt hadde ledelsen gått inn for en raskest mulig kompromissløsning, men altså uten å tilkjennegi dette tydelig og uten å vinne gehør for det hos de fagorganiserte.

Konfliktens avslutning

I dette avsnittet skal vi se hvorledes den sentrale LO-ledelse overtok den direkte ledelse av alle forhandlinger og arbeidet for å få til overenskomster etter den danske linje, (generell reduksjon med bevaring av reallønnen, ingen reduksjon av minstelønns- og laveste timelønnsatser).

Forhandlinger og meklinger hadde hittil foregått forbundsvis, med fellesmeklinger i avgjørende faser. Etter at forbundsvise konferanser i juni hadde brutt sammen, innkalte riksmeklingsmannen til ny tvungen meklings fra 13. juli. Sekretariatet mente nå at en samordning av meklingen for de forskjellige forbund var nødvendig, og begrunnet dette med Arbeidsgiverforeningens kategoriske krav om samlet oppgjør.⁵³ 6. juli vedtok så sekretariatet å nedsette et fellesutvalg til «på sekretariatets vegne å lede forhandlingene og meklingene i samråd med forbundene . . .»⁵⁴ Utvalget besto av Halvard Olsen, Elias Volan, Halfdan Jønsson, Konrad Nordahl og Johs. M. P. Ødegaard, alle sentrale tillitsmenn og medlemmer av sekretariatet.

Foruten sekretariatets egen begrunnelse, er det rimelig å sette dette tiltaket i sammenheng med to begivenheter under lockouten kort tid forut.

I Skiensfjord-distriktet hadde kommunistene ført an i aksjonene for å få fjernet streikebrytere som Norsk Hydro benyttet seg av på Menstadkaiene. Etter sammenstøt mellom arbeidere og statspoliti 8. juni, Menstadslaget, og myndighetenes mobilisering av militære styrker, satset den lokale faglige ledelse på å gjenvinne kontrollen i distriktet. Det lyktes dem i løpet av få dager å vinne tilslutning fra de fagorganiserte for sin linje.⁵⁵ Det er ikke urimelig å anta at på den ene siden ønsket om å hindre kommunistene i på nytt å komme i en slik lederposisjon som den de hadde i forbindelse med Menstadkonflikten, og på den annen side den raske suksessen med igjen å skaffe seg kontroll i distriktet, kunne virke som en spore til å stramme tøylene i hele fagbevegelsen. Med de farer for organisasjonen som ledelsen mente lockouten representerte, kan også det store nei-flertallet ved avstemningen, og dermed utsikt til en lang og tærende konflikt, ha virket i samme retning.

Den samordning og sterkere sentrale innflytelse på utformingen av den faglige politikken under lockouten som nå kom i stand, hadde imidlertid dypere røtter. Allerede på kongressen i februar hadde sekretariatet fått gjennom et forslag som åpnet for en slik politikk. Mot kraftig mot-

stand fra grupper som mente seg i stand til å stå på den tradisjonelle tariffpolitiske linje at sterke forbund med støtte fra de øvrige skulle gå i bresjen og søke å oppnå et gjenombrudd for de stilte krav, ble det fattet vedtak som satte hensynet til organisasjonen som helhet i sentrum.⁵⁶

Samordningspolitikken bunnet i det syn at fagorganisasjonen under den økonomiske krisen var på defensiven, og at det ville bli nødvendig til en viss grad å innrette sin taktikk etter motstandernes. Det var denne oppfatning ledelsen nå så det som nødvendig å sette ut i praksis. Slik ledelsen vurderte fagorganisasjonens stilling, kunne den ikke risikere at noen sterke grupper hindret en ordning for andre, svakere grupper.

Etter framlegg fra det sentrale forhandlingsutvalget, ble de opprinnelige krav nå også formelt oppgitt:

«Sekretariatet har etter å ha behandlet situasjonen angående tariffrevisjonen kommet til det resultat at det ikke er mulig ... å fastholde de reiste krav om arbeidstidens forkortelse med full kompensasjon, eller krav om forbedringer i tariffenes nominelle lønnsatser.»⁵⁷

Det skulle nå kun være et spørsmål om hvor store reduksjoner en kunne godta. Forbundene ble bedt om å fatte konkrete beslutninger om hvilke endringer i riksmeklingsmannens første forslag de mente var nødvendige. Det het videre at «forbundenes beslutninger må da inneholde maksimum av den reduksjon som forbundsstyrene mener å kunne anbefale for medlemmene ved avstemning».⁵⁸

Det dreide seg altså om et opplegg fra ledelsens side for å komme fram til forslag med slike reduksjoner at det kunne anbefales vedtatt. Den faglige ledelse hadde under hele tariffoppgjøret vært forberedt på at det ville bli nødvendig å akseptere lønnsreduksjoner. Oppnevningen av det sentrale forhandlingsutvalg og oppgivelsen av de opprinnelige kravene var realisering av det syn ledelsen hele tiden hadde hatt.

Riksmeklingsmannen la fram sitt annet meklingsforslag 31. juli og 1. august. Arbeidstiden var ikke foreslått forkortet. Lønninger ned til kr. 1,02 pr. time skulle reduseres. De foreslåtte reduksjonssatser var noe lavere enn i riksmeklingsmannens første forslag, gjennomsnittlig 6—7% mot 8—9% sist. Til tross for denne forbedring, var det altså arbeidsgivernes prinsipielle linje som lå til grunn for forslaget. Denne gang var også et annet av deres krav tatt med,

nemlig en bestemmelse om helautomatisk indeksregulering i perioden.⁵⁹

Sekretariatet vedtok 2. august en innstilling til representantskapet om anbefaling av forslagene.⁶⁰ Begrunnelsen for anbefaling falt i tre deler. For det første ble nevnt frykt for at flere bedrifter ikke ville komme i gang igjen dersom konflikten fortsatte. Dermed ville arbeidsløsheten øke, noe den faglige ledelse så det som en hovedoppgave å motvirke. Dernest ble det henvist til de forbedringer av forslagene som var oppnådd under siste mekling.

Det tredje punkt, som tydelig ble tillagt størst vekt i sekretariatets innstilling, gjaldt den faglige ledelses bekymringer for organisasjonens rolle i den avsluttede fase av lockoutkampen. Spørsmålet om organisasjonens evne til å opprettholde understøttelsen ble tillagt avgjørende betydning i denne sammenheng. Dersom understøttelsen falt bort, fryktet sekretariatet det ville være «umulig . . . å få en organisasjonsmessig avslutning av kampen,»⁶¹ dvs. at grupper av medlemmene skulle gjenoppta arbeidet på arbeidsgivernes betingelser uten å vente på noe forhandlingsresultat.

Grunnen til at det ble lagt så stor vekt på organisasjonens økonomiske stilling i begrunnelsen for anbefaling på dette tidspunkt, og som trolig også er noe av forklaringen på at sekretariatet overtok ledelsen av forhandlingene, går fram av en redegjørelse LO's kasserer Jens Teigen ga for representantskapet.

Han opplyste at LO hadde en gjeld på over 3 millioner kroner, og at det verken var mulig eller forsvarlig å oppta nye lån. Det var lån fra Sverige og Danmark og enkelte forbund som hadde gjort det mulig å holde understøttelsen oppe så lenge. Nå hadde man 1 million kroner igjen, og det ville rekke til refusjon til forbundene i to og en halv uke, altså til midt i august.⁶²

Representantskapets flertall delte sekretariatets syn på nødvendigheten av at forslagene ble vedtatt og konflikten bilagt. Med 68 mot 17 stemmer (10 fraværende, ble sekretariatets innstilling om å anbefale riksmeklingsmannens forslag vedtatt.⁶³ Debatten i representantskapet gir inntrykk av at opplysningene om organisasjonens økonomiske situasjon var utslagsgivende for flertallet. Typisk er en uttalelse om at det til tross for at forslagene ikke tilfredsstilte de forventninger medlemmene syntes å ha, var det «bedre å ta oppgjøret nå enn å få våre organisasjoner slått sønder og sammen.»⁶⁴

Det ble ansett usannsynlig at medlemmene kunne fortset-

te kampen uten understøttelse. Halfdan Jønsson sa det slik:

«Jeg anskuer det slik at vi nu er kommet til det tidspunkt at det må treffes en avgjørelse. Vi står overfor valget mellom to ting: at fagorganisasjonen søker å medvirke til en ordening — selv om det blir et dårlig kompromiss — *så lenge Arbeidsgiverforeningen er forhandlingsvillig fordi vi ennå kan yde understøttelse* eller å la det drive så langt at det hele bryter sammen.» (Min uth. T. P.).⁶⁵

Så lenge organisasjonen kunne danne en forsvarsmur hvor understøttelsen var «kittet», hadde ikke arbeidsgiverne fritt spillerom til å omsette sin offensiv i tellende resultater.

Trass i anbefalingen ble forslaget forkastet med en overvekt på 3.842 stemmer, 15.251 hadde stemt mot og 11.409 for.⁶⁶

Sammenlignet med resultatet etter første avstemning i juni, da det var ca. 95% neistemmer, hadde det foregått en betydelig utvikling i retning av å godta en avtale som lå langt tilbake for de krav som opprinnelig var stilt. Men selv etter 4 måneders lockout var det altså flertall mot å gi seg.

I sekretariatet var det uenighet om hvordan man skulle stille seg til avstemningsresultatet. Et mindretall på 5 medlemmer foreslo at man skulle anmode representantskapet om å erklære riksmeklingsmannens forslag for vedtatt. Flertallet, 7 medlemmer, mente representantskapet måtte ta avstemningsresultatet til etterretning og meddele riksmeklingsmannen at forslagene var forkastet.⁶⁷

Bege forslag ble forelagt representantskapet, hvor det med 56 mot 32 stemmer ble vedtatt å ta avstemningsresultatet til etterretning.⁶⁸ Når en så stor del av den faglige ledelse var innstilt på å sette medlemmenes stemmegivning til side, vitner det om hvor alvorlig de mente situasjonen var for fagorganisasjonen.

Det ble også vedtatt å utvide konflikten ved å erklære sympatiststreik ved enkelte bedrifter.⁶⁹ Dette var stikk i strid med den linje ledelsen hadde fulgt under hele konflikten, nemlig mest mulig å begrense den. Bak dette standpunkt lå den tanke at en streik under en lavkonjunktur ikke hadde så alvorlige økonomiske virkninger for arbeidsgiverne som under en høykonjunktur, og frykt for at stans av enda flere virksomheter ville redusere arbeidsmulighetene etter konflikten slutt ytterligere. Det virker lite sannsynlig at ledelsen på dette tidspunkt, med dens syn på organisasjonens slag-

kraft, virkelig mente at en utvidelse kunne presse arbeidsgiverne til innrømmelser.⁷⁰ Derimot kunne ledelsen ha grunn til å vedta utvidelse som en indre taktisk manøver. Et flertall av de lockoutede hadde gått mot de anbefalte forslagene og krav om utvidelse hadde hele tiden vært fremmet.⁷¹ Etter det nederlag ledelsen hadde lidd ved avstemningen, hadde de øyensynlig behov for å markere lydhørhet overfor medlemmenes syn. Derfor var det nødvendig å ta avstemningsresultatet til etterretning, selv når økonomiske betraktninger talte mot. På samme måte med utvidelsen: det gjeldt å tilfredsstille de grupper som hele tiden hadde gått mot å opprette nye overenskomster på de vilkår ledelsen hadde anbefalt, og som så utvidelse som et egnet middel til å oppnå noe bedre.

Det synes å styrke teorien om vedtaket om utvidelse som primært en indre taktisk manøver at den faglige ledelse måtte være klar over at det trolig ville være lite å hente hos arbeidsgiverne. Blant NAF's medlemmer hadde det nemlig vært flertall for forslagene. NAF sa seg nå villig til å vedstå seg dette resultatet. Betingelsen var at arbeiderne på sin side vedtok samtlige forslag.⁷² Konfliktens avslutning var derfor avhengig av at det lyktes å komme fram til et grunnlag for ny avstemning blant arbeiderne. Det var dette sekretariatet nå prøvde å få i stand.

Etter et forhandlingsmøte 28. august mellom de to hovedorganisasjonene, vedtok sekretariatet å avholde ny avstemning. Møtet resulterte i noen forandringer i forslagene for jernindustrien og bygningsindustrien, men forandringene i seg selv ser ikke ut til å ha blitt vurdert som særlig betydningsfulle. Forbundsbladet for Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund mente at de oppnådde forandringer ikke rørte ved realiteten i de tidligere forslag.⁷³ Dette ble også innrømmet av sekretariatet:

«Norsk Arbeidsgiverforening har . . . motsat sig enhver forandring av lønssatsene og tariffenes prinsipielle bestemmelse,»⁷⁴

Den faglige ledelse var ikke lenger ute etter prinsipielt bedre forslag. De hadde forlenget akseptert nominelle lønnsreduksjoner og indeksregulering. Forbedringene var tilstrekkelige når de kunne sies å rettferdiggjøre en ny avstemning med det formål å få flertall for å avslutte konflikten.

Denne gang fikk ledelsen flertallet med seg. Med 16.968 mot 8.136 stemmer fikk sekretariatet den fullmakt de hadde

bedt om til å «avslutte konflikten for samtlige fag på grunnlag av Riksmeglingsmannens forslag og de opsatte protokoller», (dvs. forandringene fra de siste forhandlingene).⁷⁵

Hvordan kan dette omsvinget i løpet av drøyt tre ukers tid til oppslutning om ledelsens linje forklares?

En avgjørende faktor har trolig vært de lockoutedes vurdering av sine økonomiske muligheter for videre kamp. Tidligere hadde organisasjonen gjennom sin utbetaling av understøttelse til medlemmene satt dem i stand til å motstå presset fra arbeidsgiverne. De advarslers ledelsen hadde kommet med foran tidligere avstemninger om organisasjonens økonomiske situasjon, var for medlemmene på det tidspunkt kunne en teoretisk mulighet som hørte framtiden til.

Nå fikk de syn for segn. Understøttelsen ble redusert eller opphørte fullstendig.⁷⁶ LO hadde sluttet å utbetale refusjon til forbundene fra 15. august. Omkring 1. september redegjorde forbundene for sin økonomiske situasjon i skriv til sekretariatet. Noen hadde allerede stanset utbetalingene, f. eks. Bygningsarbeiderforbundet:

«Forbundet har gitt sine avdelinger beskjed om at bidrag inntil videre opphører ved utgangen av august måned,»

De fleste forbund kunne ennå i 2 uker utbetale understøttelse, noen opp til 4—5 uker. Men det dreide seg om reduserte satser. Jern- og Metall utbetalte nå fra 8 til 11 kr. pr. uke for helt-betalende medlemmer, samt et tillegg på kr. 1,— for hver forsørget person. Det er ikke opplyst hva normal utbetaling fra forbundet var. Imidlertid går det fram at full understøttelse fra et annet forbund, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund, var fra 22 til 27 kr. pr. uke for samme kategori medlemmer. Det er ingen grunn til å tro at andre forbund skilte seg vesentlig fra dette.

Ledelsens argumentasjon fikk nå konkret innhold for medlemmene. De kunne selv ut fra sin egen situasjon erfare at det ikke var grunnlag for å føre kampen videre.

Konklusjon

Storlockouten hadde vart i 5 måneder og vært en hard påkjenning for fagorganisasjonen og den enkelte lockoutede arbeider. Tilsammen hadde fagorganisasjonen utbetalt over 16 millioner kroner i understøttelse.⁷⁷ 7,5 millioner arbeidsdager var gått tapt.⁷⁸

En vurdering av resultatet synes å kunne gå i to retninger, alt etter hvilket utgangspunkt man tar. Med utgangspunkt i de krav fagorganisasjonen opprinnelig hadde stilt, må resultatet ses som et nederlag. Arbeidstiden var den samme og de nominelle lønnssetter var redusert.

Hvis resultatet derimot vurderes ut fra hva den faglige ledelse anså som realistiske mål, må det sies å ha ligget nært opp til det de maksimalt hadde forventet. Arbeidstidsforkortelse hadde ikke vært noe realistisk krav ut fra ledelsens synsvinkel. De hadde i første rekke ført kampen som et forsvar for reallønnen, og en gjennomsnittlig reduksjon på 6% lot seg forsvare ut fra en slik målsetting. Det hadde også lyktes, etter mønster fra vårens oppgjør i Danmark, å bevare de laveste lønningene uforandret, selv om nedre grense for reduksjoner lå lavere enn ledelsens krav. Arbeidsgivernes krav om reduksjoner på 15 til 25% var således avvist.

Under hele konflikten hadde medlemmene og den faglige ledelse hatt forskjellige målsettinger. Medlemmenes krav lå bak da kongressen vedtok å gå ut i oppgjøret med de offensive kravene, kortere arbeidstid og bevaring, helst økning, av lønnen. De tok standpunkt i første rekke ut fra sin egen umiddelbare situasjon. Helt fram til det tidspunkt da fagorganisasjonens økonomiske vansker førte til at bidragene falt bort, nektet flertallet av de lockoutede å godta riksmeklingsmannens forslag.

Den faglige ledelse innså at styrkeforholdet i den daværende situasjon gikk i arbeidsgivernes favør, og at fagorganisasjonen ikke hadde muligheter til å tvinge arbeidsgiverne til å påta seg utgiftene i forbindelse med kortere arbeidstid med lønnskompensasjon og høyere reallønn. De la derfor allerede på kongressen forholdene til rette for en eventuell oppgivelse av de offensive kravene. I løpet av konflikten foregikk det en målforskyvning hos den faglige ledelse. De så, og hadde grunnlag for det, lockouten som en trussel mot selve organisasjonen. Ut fra slike perspektiver gikk en stadig sterkere konsentrasjon om det begrensede mål å bevare organisasjonen intakt parallelt med en stadig klarere vilje til kompromiss i tariffoppgjøret.

Når dette kompromiss ble liggende så pass nært opp til det ledelsen maksimalt hadde tenkt seg, synes det på den ene siden å ha vært et resultat av medlemmenes standhaftighet overfor de opprinnelige krav. Uten medlemmenes insistering på disse krav, ville ledelsen trolig ha avsluttet kampen på et tidligere tidspunkt og altså sannsynligvis med et dårligere resultat.

På den annen side kunne fagorganisasjonen uten ledelsens initiativ til å søke et kompromiss for den samlede organisasjon på et kritisk stadium for LO, både ha mistet muligheten til å øve innflytelse på resultatet av tariffoppgjøret og fått en svakere utgangsposisjon for det framtidige arbeid.

Nettopp forskjellen i målsetting mellom ledelse og medlemmer gjorde det mulig å få en avslutning på tariffoppgjøret som både betydde at reallønnen var forsvart og samtidig at organisasjonen fortsatt var intakt.

Noter

1. Historisk statistikk 1968, s. 84: 59 524. Det ser ut til at dette er et gjennomsnittstall for hele lockouten. Når det i enkelte bøker opereres med tallet 86 000, menes trolig det maksimale antall som var rammet av konflikten.
2. Om lockouten og Arbeidsgiverforeningen, se Arne Brovold: «Norsk Arbeidsgiverforening og storlockouten 1931». (Utrykt hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, våren 1972).
3. Brovold, s. 16—17.
4. De Mekaniske Verksteders Landsforening: Forslag til overenskomst i jernindustrien 1931—1933. Riksmeklingsmannens arkiv.
5. Arbeidsgiveren nr. 1, januar 1931, s. 2.
6. For nærmere behandling av dette vises til min hovedoppgave som denne artikkelen bygger på: Tore Arvid Pedersen: «Tariffoppgjøret 1931. Fagorganisasjonen og storlockouten.» (Utrykt hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, høsten 1975), s. 7—8.
7. LO's kongressprotokoll 1931, s. 224.
8. Økonomisk Utsyn 1900—1950. Samfunnsøkonomiske studier 3. (Oslo 1955), s. 60.
9. Ibid., s. 67—68.
10. Historisk Statistikk 1968, s. 81, tabell 57.
11. LO's kongressprotokoll 1931, s. 189.
12. Emnet behandles av Wenche Bustø: «Bedre kår ved økt produksjon? Fagbevegelsens holdning til rasjonaliseringsspørsmålet i mellomkrigstiden.» (Utrykt hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, våren 1974).
13. LO's kongressprotokoll 1931, s. 25.
14. Representantskapets vedtak ble sendt uforandret rundt til foreningene som sekretariatets forslag på den ordinære dagsorden for LO-kongressen.
15. LO's kongressprotokoll 1931, s. 193.
16. Ut fra mine beregninger ser det ut til at brutto nasjonalproduktet fra 1928 til 1929 steg med 9% mens reallønnen steg med noe over 5%. Tilsvarende tall for 1929—30 var 7% og noe over 3%. For beregningsmåten, se hovedoppgave «Tariffoppgjøret 1931. ...», s. 13.
17. Meddelelsesbladet, mars—juni 1931, s. 149.
18. LO's kongressprotokoll 1931, s. 29.
19. Kommunistene hadde ikke fått noen mandater ved Stortingsvalget og hadde f. eks. mistet flertallet i Skiensfjorden faglige

Samorganisasjon og i Bergen, steder hvor de tradisjonelt hadde stått sterkt.

For behandling av den taktikk NKP fulgte i sitt faglige arbeid, de såkalte Strassburger-tesene, se hovedoppgave «Tariffoppgjøret 1931. ... », s. 67—68.

20. Tranmæl var en av dem som sterkest framhevet denne faren: «Vi må vokte oss vel for at ikke våre arbeidsløse kamerater i desperasjon blir et bytte for lappobevegelsen.» (Navnet henspiller på den finske fascistisk pregede Lappobevegelsen.) (LO's kongressprotokoll 1931, s. 250).
21. LO's kongressprotokoll 1931, s. 64.
22. Ibid., s. 29.
23. Ibid., s. 27.
24. Ibid., s. 65.
25. Meddelelsesbladet, januar 1931, s. 1.
26. Forslaget ble satt fram av Einar Gerhardsen, og ble støttet av andre ledende DNA-politikere som Tranmæl og Alfred Madsen. Ved at de som hadde arbeid i praktisk handling viste at de var villige til å ofre noe for å bringe de arbeidsløse tilbake til arbeidsplassene, håpet man å knytte dem nærmere til den organiserte arbeiderbevegelse. Tranmæl sa det slik: «Vi må se klassepsykologisk på dette. De arbeidsløse venter på oss.» (LO's kongressprotokoll 1931, s. 250).
27. NAF hadde i januar 1930 frafalt det krav på indeksregulering som de ifølge avtalen hadde krav på. Norges Rederforbund hadde for tariffoppgjøret 1931 krevd 20% reduksjon i hyrene. Nå vedtok forbundet å stille sine medlemmer fritt med hensyn til gjennomføringen av de varslede reduksjoner. (Arbeiderbladet 2. mars 1931). Arbeiderbladet tolket det slik: «De vil ha prutningsmenn. De andre arbeidsgiverne vil sikkert følge den samme taktiske linje.» (Arbeiderbladet 28. februar 1931, leder.)
28. Riksmeklingsmannens arkiv, 1931, mappe 5 A.
29. Ibid.
30. Ibid., forhandlingsprotokoll.
31. LO's saksarkiv, sak 123—1931. Referat fra den skandinaviske konferansen.
32. «Arbeidstidens forkortelse kunde vi ikke komme nogen vei med.» Olav Hindahl, formann i Centralforeningen for Boktrykkere, på forbundets landsmøte 13.—16. april 1931. (Protokoll fra landsmøtet, s. 68.)
33. LO's forhandlere opplyste riksmeklingsmannen om at de «ikke vilde anbefale vedtatt et meglingsforslag, som bygget på nogen- som helst reduksjon av minstelønnssatsene, og de laveste time-lønninger.» (Riksmeklingsmannens arkiv, mappe 5 A, Meklingsprotokoll, meklingsmøte 6. april).
34. Riksmeklingsmannen hadde antydnet et forslag som generelt gikk ut på reduksjoner, men i mindre grad for de laveste lønningene.
35. Arbeideren (hovedorgan for NKP), 27. februar 1931.
36. «Ifølge de meddelelser som siver ut fra meglingsmøtene synes det slik at disse nu utarter til en diskusjon om hvor mange pro- cents lønnsnedslag arbeiderne skal ha. Spørsmålet om forkortelse av arbeidstiden er skjøvet helt i bakgrunnen av de reformistiske forhandlerne. De har øieblikkelig kapitulert for arbeidsgiverne.» (Arbeideren 27. mars 1931).
37. LO's beretning 1931, s. 23.

38. Arbeiderbladet skrev at «fagorganisasjonens ledelse har erklært seg villig til å diskutere muligheten av den danske linjes tillem্পning etter forholdene i Norge, ... » (5. mai 1931).
39. Sekretariatsprotokoll 1931, s. 88.
40. Ibid.
41. Meddelelsesbladet, mars—juni 1931, s. 132.
42. «Valgseieren var bare en halv seier for de borgerlige. Neste angrep måtte være direkte mot fagorganisasjonen.» (Ibid., s. 187).
43. Forslagene gjaldt offentlig kontroll med arbeidernes avstemninger, stemmerett også til uorganiserte og innskrenkninger i anledningen til å ta i bruk aksjonsformene boikott og blokade. (Jfr. Jardar Seim: Hvordan Hovedavtalen av 1935 ble til. Oslo 1972, s. 79 ff).
44. Se Synnøve Aarseths artikkel.
45. Arbeiderbladet 14. april 1931.
46. For nærmere behandling vises til hovedoppgave «Tariffoppgjøret 1931. ...», s. 55—57.
47. Arbeiderbladet 13. april 1931.
48. Ibid.
49. Etter forslaget ville f. eks. også de laveste timelønningene bli redusert.
50. Skriv fra sekretariatet til forbundene av 27. mai. (LO's saksarkiv, sak 123—1931). Det ble også opplyst at de lån LO opptok, måtte være tilbakebetalt innen årets utløp. Faren for voldgift ble også antydnet.
51. LO's beretning 1931, s. 28.
52. Arbeiderbladet 13. juni 1931. Trygve Olsen, sekretær i jern- og metallarbeidernes lockoutkomité i Oslo.
53. Jfr. Meddelelsesbladet, mars—juni 1931, s. 147. Brovold hevder at «den linjen Arbeidsgiverforeningen gjennom hele konflikten holdt mest fast på var kravet om samlet oppgjør.» (Brovold, s. 50).
54. Sekretariatsprotokollen 1931, s. 125.
55. For nærmere behandling av Menstad-konflikten vises til hovedoppgave «Tariffoppgjøret 1931. ... », kap. IV. De direkte aksjonene opphørte. En bredt sammensatt lockoutkomité ble opprettet, og vidtrekkende virkemiddel — landsomfattende, subsidiært lokal, sympatistreik — ble foreslått, men ikke satt i verk.
56. På kongressen var det i første rekke representanter for Bygningsarbeiderforbundet som gikk inn for den tradisjonelle linjen. Tanken var at industrier og bransjer uten særlig utenlandsk konkurranse i mindre grad var rammet av det internasjonale prisfall. Dermed ville deres lønnsomhetssituasjon være bedre enn eksportindustriens, noe som kunne gjøre det lettere for dem å akseptere hovedkravet, redusert arbeidstid med samme lønn. Men skulle det ha noen utsikt til å lykkes, måtte ikke forbundene i disse industrier og bransjer tvinges til å innordne seg helheten hvis de øvrige ble nødt til å gi opp. Tvert imot ønsket de at fagorganisasjonen skulle motsette seg forsøk fra arbeidsgiverne på å gjøre nye avtaler avhengig av at alle grupper på arbeidssiden gikk med i et stort fellesoppgjør. Halvard Olsen ga uttrykk for det andre synet: «Man skal ha rett til å kjempe, men ... man må ha de begrensninger som fellesskapet tilsier». (LO's kongressprotokoll 1931, s. 275).
57. Sirkulære av 20. juli 1931 fra sekretariatet til forbundene. LO's saksarkiv, sak 487—1931.

58. Ibid.
59. LO's beretning 1931, s. 24—28.
60. Protokoll fra representantskapsmøtet 29. juli — 2. august 1931, s. 37—38.
61. Ibid.
62. Ibid., s. 15.
63. Ibid., s. 64.
64. Ibid., s. 55. Albert Karlsen, Sørlandet faglige Samorganisasjon.
65. Ibid., s. 27.
66. Sekretariatsprotokollen 1931, s. 159.
67. Ibid., s. 161, møte 13. august. De fem var Birkeland, Jønsson, Ødegård, Vestad og Sporpind. De syv var H. Olsen, Volan, Hindahl, Nordahl, Forbord, Tranmæl og Børsum.
68. Ibid., s. 168.
69. Det gjaldt de borgerlige aviser som sto utenfor NAF og som ikke allerede var med, Vinmonopolet og bryggeriene, og tobakksfabrikker som ikke tidligere hadde deltatt i konflikten.
70. Arbeiderbladet skrev på lederplass: «Hvis man foretar en nøktern og objektiv vurdering av stillingen, tror vi de aller fleste også må erkjenne at ingen utvidelse vilde ha vært et *avgjørende* slag i saken.» (15. august 1931).
71. Arbeiderbladet skrev at utvidelsen var besluttet for å imøtekomme «sterke henstillinger fra organiserte arbeidere...». (Ibid.) Så seint som 13. august offentliggjorde avisen en resolusjon fra et møte av alle avdelingsstyrer og lockoutkomitéer i bygningsindustrien i Oslo, hvor det ble krevd utvidelse.
72. LO's beretning 1931, s. 32.
73. Fabrikkarbeideren, nr. 9 1931, s. 137.
74. LO's saksarkiv, sak 123—1931.
For jernindustrien kom det med en bestemmelse om verktøygodtgjørelse. Bygningsarbeiderne fikk en forsikring om at de ikke skulle få dårligere overenskomster enn murerne, som man ennå ikke hadde kommet fram til forslag for.
75. LO's saksarkiv, sak 123—1931. Avstemningsresultat forelå 5. september. Arbeidet ble imidlertid ikke satt i gang igjen før det 11. september var oppnådd enighet også i murerfaget.
76. De følgende opplysninger er hentet fra korrespondanse mellom forbundene og sekretariatet. LO's saksarkiv, sak 123—1931.
77. Ousland, bd. 3, tabell 7, s. 737.
78. Ousland, bd. 2, s. 436.